

Χρυσούλα Μητσοπούλου
*Για τη διαπολιτισμική εκπαίδευση:
με αφορμή ένα ιδιαίτερο Λύκειο*

Ο μετανάστης ως μαθητής είναι ένα θέμα που έχει πλέον αναδειχθεί με διάφορες μορφές, και από διάφορες αφορμές, και στην ελληνική επικαιρότητα. Δυστυχώς, όπως γνωρίζουμε, στην πλειονότητά τους οι αφορμές αυτές αφορούν φαινόμενα ξеноφοβίας, όπου η συνύπαρξη στα μαθητικά θρανία των «παιδιών μας» με τα «ξέ-

να» –κυρίως Αλβανούς και τσιγγάνους– θεωρείται μάλλον τροχοπέδη για τις σχολικές επιδόσεις των πρώτων. Από την άλλη πλευρά, στον βαθμό που έχει υπάρξει κάποιος εγχώριος θεωρητικός προβληματισμός για την εκπαίδευση των παιδιών των μεταναστών, αυτός περιορίζεται στη δημοτική εκπαίδευση, ενώ τα τεκταινόμενα στη λυκειακή

βαθμίδα ούτε είναι τόσο γνωστά ούτε και έχουν ουσιαστικά θεματοποιηθεί από τους ιθύνοντες ή από την εκπαιδευτική κοινότητα ευρύτερα.

Λίγοι λοιπόν γνωρίζουν ότι υπάρχουν λύκεια που ο μαθητικός πληθυσμός τους είναι σχεδόν αμιγώς ξένοι – παιδιά μεταναστών και, σε πολύ μικρότερο ποσοστό, προσφύγων. Για την ακρίβεια υπάρχουν δύο τέτοια λύκεια, ένα στη Θεσσαλονίκη και ένα στην Αθήνα, στο Ελληνικό, το μόνο που απέμεινε αφού έκλεισε εκείνο της Βαρυμπόμπης.

Η ιστορία του λυκείου του Ελληνικού είναι ενδεικτική της προχειρότητας, των παλιναδιών, εν πολλοίς της αδιαφορίας που χαρακτηρίζει την επίσημη εκπαιδευτική πολιτική. Ξεκίνησε ως λύκειο για παιδιά παλινοστούντων Ελλήνων, μετατράπηκε σε «Διαπολιτισμικό», για να φτάσει, εδώ και λίγα χρόνια, να μετονομαστεί σε «Ενιαίο Λύκειο Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης». Αυτό πρακτικά σημαίνει ότι η γνωστή προκρούστεια κλίση των πανελλαδικών εξετάσεων περιμένει και τους δικούς του μαθητές – προερχόμενους από τις πρώην σοβιετικές δημοκρατίες, και ακόμα Αλβανούς, Πολωνούς, Κορεάτες, Φιλιππινέζους, Νιγηριανούς. Σημαίνει ακόμα πανομοιότυπο αναλυτικό πρόγραμμα και διδακτικά εγχειρίδια με αυτά του Ενιαίου Λυκείου. Σημαίνει, τέλος – δεδομένης και της γνωστής από όλη την ελληνική εκπαίδευση πολιτικής που περιστρέφεται γύρω από την, με κάθε κόστος, μείωση του οικονομικού κόστους – προσπάθειες για σύμπτυξη των τμημάτων και χωρισμό τους βάσει του γνωστού αλφαβητικού κριτηρίου, προσπάθειες οι οποίες στην περίπτωση αυτού ειδικά του σχολείου θα συνεπάγονταν τμήματα που οι μαθητές τους διαφοροποιούνται δραματικά ως προς τη γνώση της ελληνικής γλώσσας. (Ευτυχώς με τη σθεναρή αντίδραση των εκπαιδευτικών

του σχολείου και της τοπικής ΕΛΜΕ οι προσπάθειες αυτές δεν στέφθηκαν από πλήρη επιτυχία).

Το μέλλον τώρα του σχολείου αυτού διαγράφεται αβέβαιο, καθώς άνωθεν και ατύπως καταφθάνουν διάφορες εντολές ή φημολογίες που, παρότι συχνά αλληλοσυγκρουόμενες, προδίδουν μάλλον μια προοπτική να κλείσει και αυτό το σχολείο, στην καλύτερη περίπτωση βάσει του σκεπτικού ότι θα έπρεπε να επιχειρηθούν βαθύτερες τομές στο ζήτημα της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης. Η, το επεικέστερο, επιφυλακτικότητα απέναντι στην ειλικρίνεια αυτών των σκεπτικών και προθέσεων είναι βεβαίως καθ' όλα δικαιολογημένη, αν σκεφτεί κανείς τόσο την ιστορία της πολιτικής απέναντι στο εν λόγω λύκειο όσο και το ότι όλα αυτά συζητούνται εν κρυπτώ και παραβύστω, και η εκπαιδευτική κοινότητα, η ευρεία ή η στενότερη, περί το λύκειο αυτό θα κληθεί απλώς να εκτελέσει.

Όλα αυτά είναι οικεία φαινόμενα, τα οποία προφανώς δεν εκπλήσσουν ακόμα και τον λιγότερο υποψιασμένο παρατηρητή ή μέτοχο των δρώμενων στην ελληνική εκπαίδευση, πόσο μάλλον τον πολίτη που προσπαθεί να αμφισβητήσει ενεργά τις καταστάσεις και τις δομές που τα υποβαστάζουν.

Παραμένει, ωστόσο, ζητούμενο και γι' αυτόν τον τελευταίο, και πολύ περισσότερο γι' αυτό που έχει ονομαστεί «εκπαιδευτική αριστερά» στη συλλογικότητά της, να μορφώσει μια τεκμηριωμένη άποψη για το μέλλον της εκπαίδευσης των ξένων μαθητών. Οι δυο προοπτικές, σχολείο ξεχωριστό για τα παιδιά αυτά, με διαφορετική δομή, πρόγραμμα, εγχειρίδια, σύστημα αξιολόγησης, ή ένταξή τους στα «κανονικά ελληνικά» σχολεία κατόπιν συστηματικής διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας, έχουν αμφότερες σημαντικές αδυναμίες. Η πρώτη από

μια άποψη μπορεί να φαίνεται προτιμητέα, καθόσον, μεταξύ των άλλων, ένα τέτοιο σχολείο φαίνεται να προστατεύει τους μαθητές του από φαινόμενα ξενοφοβικής ή και ανοιχτά ρατσιστικής αντιμετώπισης εκ μέρους της ελληνικής κοινωνίας, όπως αυτή μπορεί να αντιπροσωπεύεται και από τους ίδιους τους συμμαθητές τους, ωστόσο μια τέτοια εκδοχή μπορεί να κατηγορηθεί ότι κατασκευάζει «γυάλινους πύργους», που δεν μπορούν να προστατεύουν επ' άπειρον τους ενοίκους τους, και ούτε και θα μπορούσαν πρακτικά να στεγάσουν όλους τους ξένους μαθητές της επικράτειας. Η δεύτερη, παρά το ότι εκφέρεται υπό την καθαγιασμένη λέξη-κλειδί, «ένταξη», τείνει μάλλον σε μια ισοπεδωτική ομογενοποίηση, εάν δεν εμφορείται μάλιστα από εθνικιστικών αποχρώσεων λογικές σημασίας της ελληνομάθειας, και εν πολλοίς καθίσταται μάλλον προοπτική υπό-τάξης. Έξω από τις συμπληγάδες αυτές θα μπορούσε ίσως να οδηγήσει μόνο μια προοπτική δραστηκής παρέμβασης στο κυρίως σώμα της ελληνικής εκπαίδευσης, που θα επιχειρούσε να την εμβολιάσει με το πνεύμα της διαπολιτισμικότητας, τόσο ως προς το αναλυτικό πρόγραμμα και τα εγχειρίδια, όσο και ως προς το πνεύμα της καθημερινής μαθητείας στην άποψη ότι η συνύπαρξη με τον «άλλον», τον «ξένο», δεν είναι πρόβλημα ή αναγκαίο κακό, αλλά πλούτος.

Αυτήν τ.ην καθημερινή μαθητεία απολαμβάνουν πάντως οι εκπαιδευτικοί του σχολείου αυτού τουλάχιστον, ακόμα και του παρόντος σχολείου, αυτού του τερατώδους υβριδίου, όπου ο άρτι αφιχθείς στην Ελλάδα Μολδαβός, χωρίς καμία γνώση της ελληνικής, καλείται να μάθει να κλίνει το «λίω» στα αρχαία. Πρόκειται για μαθητεία, γιατί εδώ ο θεωρητικός προβληματισμός περί τη διαπολιτισμική εκπαίδευση αρύεται

από συγκεκριμένες βιωματικές καταστάσεις, με αποτέλεσμα οι εκπαιδευτικοί να έχουν να αναμετρηθούν καθημερινά με πολύ σημαντικά ζητήματα, όπως:

- με τα όρια και το βάθος της ίδιας της δικής τους κουλτούρας ανοχής και σεβασμού του διαφορετικού.
- με τα ρατσιστικά στερεότυπα των ίδιων των μαθητών – η Βουλγάρα που κατηγορεί τους τσιγγάνους της Βουλγαρίας ότι τρέφονται από τα επιδόματα του κράτους και παίρνουν τις δουλειές των Βουλγάρων.
- με εθνικιστικού τύπου προστριβές των μαθητών – ποιος θα περίμενε αλήθεια ότι θα είχε κάποτε να διδάξει Ρώσους ή Ουκρανούς μαθητές στην Ελλάδα, και μάλιστα έτσι με διαζευκτικό, και ότι θα το σκεπτόταν να πει στο μάθημα της ιστορίας πως ο τάδε πρόγκιπας ήταν «των Ρώσων», για να μην ανάψει καυγάς μεταξύ των μαθητών μέσα στην τάξη;
- με το πώς αντιμετωπίζουν τα παιδιά των παλιννοστούντων, Ελλήνων μεταναστών δηλαδή, εξ εσπερίας βεβαίως προερχόμενα, τους «ξένους» μετανάστες στη «δική τους» χώρα – παραλλαγές και τύποι ιθαγένειας και «ξενό-τητας» .
- με το πώς μπορούν να διδάξουν την ελληνική ιστορία ή την ελληνική λογοτεχνία, ώστε να αναγνωρίσουν εκεί οι μαθητές κάτι από τον εαυτό τους.

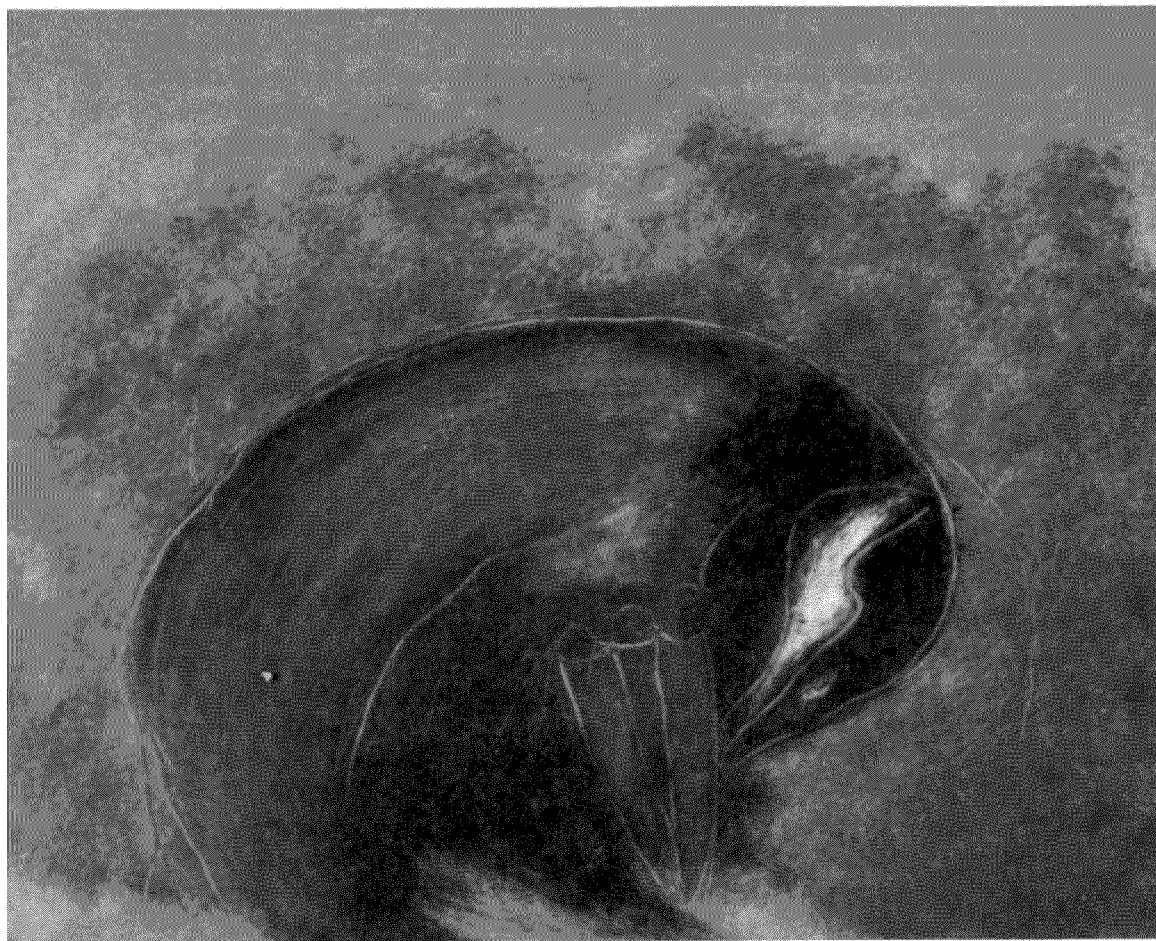
Ακόμα, οι εκπαιδευτικοί μαθητεύουν, γιατί καθημερινά τους προσφέρεται ένα πρίσμα απ' όπου μπορούν να δουν τον ελληνικό εαυτό τους μέσα από τα μάτια του ξένου, να θεματοποιήσουν τα αυτονόητα της ελληνικής τους ταυτότητας μέσα από την επιφυλακτική ματιά του ξένου νεαρού μετανάστη. Από την άλλη πλευρά, τους δίνεται ένα πρίσμα για να θεματοποιήσουν τα αυτονόητα που αφορούν την ίδια τη

δουλειά τους, καθώς στην περίπτωση του μαθητή-μετανάστη, όσο κι αν θέλει κανείς να αντιπαρατεθεί θεωρητικά και πρακτικά στην εργαλειακή αντιμετώπιση της γνώσης, το περιεχόμενο κι ο σκοπός της διδασκαλίας, κυρίως της διδασκαλίας της γλώσσας, όσο κι η διαδικασία της αξιολόγησης, τίθενται με διαφορετικούς όρους, εάν δεν θέλει κανείς να αεροβατεί.

Πρόκειται επίσης για μαθητεία που απολαμβάνει κανείς, με όλη τη θετική σημασία της λέξης, μπροστά στο θέαμα θερμών φιλικών σχέσεων μεταξύ των μαθητών με την πλέον διαφορετική προέλευση. Παρότι στο παρελθόν έχουν προκύψει φαινόμενα ομαδοποιήσεων των μαθητών ανάλογα με την εθνικότητα, και μάλιστα επιθετικής ή ρατσιστικής συμπεριφοράς μεταξύ τους, γεγονός είναι πως σε γενικές γραμμές

οι μαθητές αποτελούν μια αρμονική κοινότητα και πως ο Αφρικανός μαθητής θα βρει τους κώδικες για στενή, νεανική επαφή με τον εξ Ανατολικής Ευρώπης ορμώμενο συνομήλικό του.

Τέλος, ένας εκπαιδευτικός απολαμβάνει, γιατί είναι πραγματικά συγκινητικό, να ακούει νεαρές Αλβανές να κάνουν άφογη συντακτική και γραμματική αναγνώριση στα αρχαία, όσο κι αν η διδασκαλία των αρχαίων ελληνικών, φορμαλιστική και άχαρη, φαντάζει ακόμα περισσότερο τέτοια όταν πρόκειται για μαθητές για τους οποίους η εκμάθηση της ελληνικής, της νέας ελληνικής και μόνον, θα μπορούσε να συνιστά απλώς ένα εργαλείο για να διαπραγματευτούν όσο γίνεται λιγότερο με όρους «μαύρης εργασίας» την εργατική τους δύναμη.

Ασβός σε παγίδα, 1999